

Дніпропетровський державний аграрний університет

На правах рукопису

Дума Віктор Григорович

УДК 338.49

**Економічні проблеми формування інфраструктури
ринку в Україні.**

Спеціальність 08.01.01-політична економія

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпропетровськ 1996

№. 35.699

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сімферопольському державному університеті.

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор

Кудряшов Анатолій Петрович

Науковий консультант - доктор економічних наук, професор

Покотилів Анатолій Антонович

Офіційні опоненти - доктор економічних наук, професор

Задоя Анатолій Олександрович

- кандидат економічних наук, доцент

Сабадін Микола Гнатович

Провідна організація - Дніпропетровський державний університет.

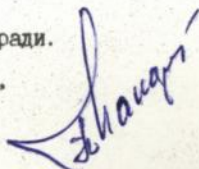
Захист дисертації відбудеться "24" жовтня 1996 г. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 03.03.02 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук при Дніпропетровському державному аграрному університеті за адресою: 320600, Дніпропетровськ, вул. Ворошилова, 25 ауд. 403.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Дніпропетровського державного аграрного університету.

Автореферат розіслано "20" вересня 1996 г.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради.
кандидат економічних наук,

доцент

Макаренко П. М.

ЛННБ України ім. В. Стефаника

00760048 (P)

1. Загальна характеристика роботи.

Актуальність та ступінь розробки теми. Перехід національної економіки України до ринку обумовлює проведення економічних реформ, метою яких є адаптація економічної системи до умов ринку. Сучасна ринкова економіка не може функціонувати без розвиненої інфраструктури ринку, без комплексного розвитку всіх її елементів. Актуальність дослідження проблем інфраструктури ринкового господарства визначається передусім тим, що така інфраструктура як цілісна система в економіці України фактично була відсутня, а пов'язані з нею питання слабо розроблені як в теоретичному, так і в практичному аспектах. В поглядах на інфраструктуру ринку немає сьогодні поки єдності в економічній теорії і у практиків. В економічній літературі відсутня науково обґрунтована концепція цього складного соціально-економічного і організаційно-технічного явища. Окремі питання інфраструктури ринку розглядають у своїх роботах економісти Алексеева А.Т., Арідова Л.В., Кисельова Т., Стойник А.І., Мельник Л.Ю., Локотилів А.А., та інші. В роботах західних економістів ми не знайшли такого словосполучення, як "ринкова інфраструктура".

В літературі слабо висвітлена економічна природа ринкової інфраструктури, її місце і роль в репродуктивному процесі. Вимагають розробки питання формування інфраструктури по фінансовому обслуговуванню підприємництва, органів державного управління і всієї невиробничої сфери, по утворенню

посередницьких організацій, обслуговуючих підприємства матеріальної сфери виробництва. Усе це й зумовило вибір теми дисертаційної роботи і основні напрямки дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є дослідження теорії і практики інфраструктури ринку і розробка науково - методичних рекомендацій по формуванню її елементів в економіці України. Згідно з цією метою дослідження було поставлене завдання : розкрити економічну природу ринкової інфраструктури, її функції і місце в системі ринкових відносин, проблеми, притаманні всім її видам, подати класифікацію основних елементів інфраструктури ринкового господарства і показати їх взаємозв'язок.

В дисертаційній роботі було поставлено й інші конкретні завдання :

1. Розглянути різноманітні форми об'єднань підприємств і розробити пропозиції по утворенню нових організаційних формувань відповідно до вимог переходу до ринку.

2. Проаналізувати систему підготовки сучасних підприємців і виробити рекомендації по вдосконаленню підготовки кадрів для ринкової економіки.

3. Дати аналіз розвитку біржової торгівлі і пропозиції по формуванню інфраструктури фондового та інформаційного ринку.

4. Розглянути діяльність комерційних банків, інвестиційних фондів і компаній, довірчих товариств, страхових організацій та оцінити об'єктивні і суб'єктивні труднощі їх функціонування.

5. Обґрунтувати рекомендації по подоланню негативних тенденцій в діяльності інвестиційних фондів і компаній, до-

вірчих товариств.

6. Розробити пропозиції по формуванню інфраструктури страхового ринку України.

7. Визначити основні практичні шляхи формування інформаційної інфраструктури ринку.

Предмет і об'єкт дослідження.

Предмет дослідження - економічні відносини стосовно формування і функціонування елементів інфраструктури ринку.

Об'єкт дослідження - система інфраструктури ринку, що формується в економіці України, та її елементи.

Методологія і методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою роботи є результати досліджень у галузі утворення і функціонування інфраструктури взагалі і ринкової інфраструктури зокрема. В дослідженні використані праці вітчизняних економічних шкіл логістики, маркетингу, а також роботи видатних зарубіжних економістів, статистичні дані регіонального управління Національного банку України в Республіці Крим і інші статистичні матеріали. В процесі дослідження використовувалися принципи системного підходу, логічного моделювання ринкової інфраструктури та її елементів, використано засоби соціально-економічного і функціонального аналізу, агрегування, класифікації, комбінування. Обробка фундаментальних даних здійснювалася в застосуванням економікостатистичного інструментарію.

Наукова новизна дослідження :

- розкрито економічну природу ринкової інфраструктури, її місце і роль в репродуктивному процесі;
- окреслено проблеми, притаманні всім видам ринкової

інфраструктури;

- дано класифікацію її основних елементів;
- обґрунтовано висновок про необхідність державного протекціонізму в розвитку ринкової інфраструктури;
- показано роль і можливості об'єднань підприємців (ПФГ, холдингів, асоціацій) в стабілізації промислового виробництва і економічних зв'язків;
- визначено основні елементи інфраструктури фондового ринку України;
- розкрито позитивні і негативні сторони функціонування інфраструктур по фінансовому обслуговуванню підприємництва;
- розроблено рекомендації по ефективній організації діяльності найважливіших елементів інфраструктури ринкового господарства.

Теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи.

Основні теоретичні узагальнення і висновки поповнюють теорію ринкової інфраструктури і підприємництва, оскільки ряд її питань недостатньо або зовсім не висвітлені в економічній літературі.

Запропоновані висновки і рекомендації можуть бути використані в практичній діяльності державних та інших структур по стабілізації економіки, утворенню необхідних умов для притоку інвестицій в Україну і підготовці кадрів ринкових фахівців. Ряд пропозицій, а також інші матеріали і висновки, що містяться в дисертації, можуть викликати інтерес у державних органів, контролюючих, регулюючих діяльність закладів фінансово-кредитної системи та інформаційної інфраструктури, пов'язані з опрацюванням інструктивних і законодавчих документів. Ряд теоретичних висновків роботи вже використані

при підготовці навчально - методичної літератури в Кримському філіалі Київського державного економічного університету, а також впроваджені в процес викладання навчальних дисциплін "Банківська справа", "Фінансовий ринок", "Ринок цінних паперів", "Основи економічної теорії".

Апробація роботи. Основні положення і результати дисертації доповідалися і обговорювалися на науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу та студентів університету (м. Сімферополь, квітень 1996 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в 3 наукових працях, загальним обсягом 5,45 друк. аркушів.

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку посилань, до якого входить 161 джерело. Дисертація викладена на 180 аркушах машинопису і вміщує 42 таблиці, 14 схем, 4 додатки.

1. Зміст і результати дослідження.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються мета, завдання і предмет дослідження, наукова новизна і практичне значення роботи.

В першому розділі "Формування інфраструктурних елементів по управлінню ринковою економікою і перебудова підготовки сучасних підприємців" розглядається економічна природа ринкової інфраструктури, її місце і роль в репродуктивному процесі, процеси формування в економіці України промислово-фінансових груп, холдингів і об'єднань підприємців.

Галузі інфраструктури виробляють не матеріальну продукцію, а послуги. Тому інфраструктура являє собою частину сфери послуг. Внутрішня інфраструктура неоднорідна, оскільки неоднорідні зовнішні умови функціонування суспільного виробництва, які вона обслуговує. За характером впливу на виробничий процес ці умови можна розділити на чотири основні групи: 1) умови, які безпосередньо забезпечують процеси виробництва (обіг матеріальної продукції, збір, передача, накопичення і обробка інформації, консультування з технологічних питань і т.д.); 2) умови репродукції робочої сили: підтримка здоров'я робітників і службовців, їх загальноосвітня і професійна підготовка, організація відпочинку; 3) умови, які забезпечують збалансованість макроекономічних пропорцій суспільної репродукції; 4) екологічні умови економічного розвитку.

Інфраструктурний комплекс в цілому включає чотири елементи: виробничу, соціальну, інституціональну, екологічну інфраструктуру. Виробнича інфраструктура - сукупність галузей і видів трудової діяльності, які створюють суспільні умови вироб-

ництва товарно-матеріальних цінностей шляхом надання транспортних, енергетичних послуг, послуг зв'язку і т.ін. Функціональним призначенням соціальної інфраструктури є утворення матеріально-речових і соціально-культурних умов життєдіяльності людей. Інституціональна інфраструктура включає органи державного управління, інших державних і громадських інститутів, що надають послуги по підтримці соціально-політичної стабільності суспільства. Екологічна інфраструктура-комплекс сфер діяльності та інженерних споруд, які забезпечують екологічні умови розвитку суспільного виробництва, охорону довкілля від негативного впливу економічної діяльності суспільства.

Аналізуючи різноманітні визначення інфраструктури ринку, автор робить висновок про те, що усі вони відбивають або внутрішню, або зовнішню сторону даного поняття.

Під ринковою інфраструктурою, на наш погляд, необхідно розуміти сукупність підприємств, організацій, закладів, видів діяльності, а також систему відносин, що забезпечують розподіл, еквівалентний обмін (матеріальних і нематеріальних) ресурсів, підтримку збалансованості попиту і пропозиції на різноманітних ринках. Місце ринкової інфраструктури в системі ринкових відносин в основному визначається її конституючими функціями :

1) розподільна - здатність забезпечити розподіл товарно-матеріальних цінностей, фінансових і трудових ресурсів по галузях і регіонах;

2) комунікаційна - організація еквівалентного обміну продуктами праці (товари, послуги, інформація);

3) регулююча - відновлення і підтримка збалансованості

попиту і пропозиції на ринках.

Роль ринкової інфраструктури в репродуктивному процесі визначається утворенням матеріальних умов, необхідних для безупинного процесу виробництва. Відсутність певних елементів інфраструктури ринку в економіці України виявляє вплив на репродуктивний процес, що здійснюється в недосконалому виді.

Особливостями формування ринкової інфраструктури у національній економіці є: процес адаптації виробничої, соціальної, інституціональної інфраструктури, який почався, в умовах ринку; приватизація і акціонування державної власності, виникнення змішаних державно-приватних та ринкових структур; поява на початковому етапі економічних реформ окремих елементів ринкової інфраструктури (комерційних банків, бірж); нехватка фінансово-кредитних ресурсів приводить до відставання розвитку інфраструктурних елементів від потреб економіки.

Необхідно відзначити етапи становлення ринкової інфраструктури:

1. Комерціалізація і приватизація державних підприємств інфраструктури в першу чергу фінансово-кредитних установ.

2. Перехід від вільної (досконалої) конкуренції до монополії й олігополії. Особливістю даного процесу в умовах становлення ринкового господарства України є перехід від державної монополії до конкуренції в інфраструктурних галузях.

3. Державний протекціонізм у розвитку альтернативних форм інфраструктурного обслуговування, у створенні інфраструктури ринку цінних паперів.

4. Розробка і реалізація державних і регіональних програм

розвитку основних елементів ринкової інфраструктури.

Як вважає дисертант, необхідно розглянути становлення та розвиток ринкової інфраструктури через взаємозв'язок всіх її елементів. На думку автора, існує ряд проблем, які притаманні усім видам ринкової інфраструктури:

1. Визначення пріоритетного напрямку в інфраструктурному комплексі, що дозволить досягти високих темпів економічного зростання.

2. Формування найважливіших елементів інфраструктури ринку в національній економіці, котрі по суті були відсутніми.

3. Створення альтернативних форм інфраструктурного обслуговування.

4. Синхронного розвитку всіх елементів інфраструктури ринку в результаті розширення діапазону потреб галузей економіки.

5. Відсутності коштів для розвитку всіх видів ринкової інфраструктури, низькі можливості її матеріально-технічного забезпечення.

6. Залучення приватного капіталу в інфраструктурні галузі.

7. Інтеграції національного ринку інфраструктурних послуг у міжнародний.

8. Використання економічних стимулів для вирішення питань охорони довкілля і нерепродуційованих природних ресурсів, а також боротьби із забрудненням.

Існує об'єктивний взаємозв'язок цих проблем, оскільки розв'язання залежить від характеру розвитку матеріально-речового виробництва (воно визначає темпи зростання, галузевий склад, параметри інфраструктурного комплексу).

Вибір основних напрямків дослідження диктується тим, що інституціональна, виробнича і соціальна інфраструктура визна-

чають темпи економічного зростання. До інституціональної і виробничої інфраструктури були застосовані методи дерегулювання, лібералізації та фінансової стабілізації в розрахунку на дію ринкових саморегуляторів. Однак, практика показала, що деформована і монополізована структура господарства виявилася не пристосованою до самокорекції і саморегулювання. Соціальна інфраструктура виявилася по суті втягнуеною у процес комерціалізації і створення альтернативних форм інфраструктурного обслуговування на основі самокупності та самофінансування. Тому доцільним буде розгляд саме цих елементів інфраструктурного комплексу у наступних розділах. Класифікація основних елементів інфраструктури ринкового господарства дозволяє виділити наступні її види:

- інфраструктура, що обслуговує органи державного управління, яка включає урядові, неурядові структури, спеціалізовані управління державними підприємствами, промислово-фінансові групи (ПФГ), холдинги, асоціації, об'єднання підприємців, фонди розвитку;

- інфраструктура невиробничої сфери, що включає платну освіту-академії, університети, інститути, коледжі, бізнес-школи та інші елементи;

- інфраструктура фінансово-кредитного ринку, що складається з комерційних банків, інвестиційних фондів і компаній, кредитних спілок, пенсійних фондів, страхових компаній;

- інфраструктура ринку цінних паперів, яка включає фінансових посередників, розрахункові і клірингові центри, фондові біржі, депозитарії, реєстротримачі-реєстраторів угод з цінними паперами, телекомунікаційні системи;

- інфраструктура ринку предметів споживання і засобів

виробництва, що складається з товарних бірж, торговельних будинків, складського господарства;

- інфраструктура ринку інформації та науково-технічних розробок, що становить банки даних по народному господарству і регіонах, які обслуговують інформаційні мережі, патентні бюро, рекламно-інформаційні агентства.

Перехід України до ринку і відмова від галузевих міністерств без утворення ринкових структур привели до повної втрати управління виробництвом і розриву господарських зв'язків. З прийняттям Законів України "Про підприємництво", "Про господарські товариства", "Про підприємство" була закладена нормативно-правова база, що сприяла появі нових організаційно-господарських структур, покликаних забезпечити економічне регулювання і зберегти вплив держави на підприємства. Аналіз зарубіжного досвіду показує, що економіка західних країн заснована на великих організаційно-господарських структурах і малому бізнесі. До великих організаційно-господарських структур відносяться ПМГ. Утворення ПМГ, на думку автора, може відігравати позитивну роль у виході економіки з кризи і надасть стабілізуючий вплив на економіку та грошовий обіг. Об'єднання капіталів дасть можливість збільшити обсяг інвестицій у виробничі проекти за рахунок власних і залучених коштів, а також обсяг експортних поставок. Зосередження розрахункових операцій в банках відповідних ПМГ дозволить домогтися скорочення простроченої заборгованості. З прийняттям закону "Про промислово-фінансові групи в Україні" у листопаді 1995 року закладена нормативно-правова база їх утворення, функціонування та закриття. Вперше сформульовано поняття ПМГ. Пільги, що надаються головному підприємству та учасни-

кам ПФГ, зняття обмежень у частині інвестування коштів в розробку або розвиток та модернізацію виробництва залишкової та проміжної продукції ПФГ дає можливість ефективно використовувати переваги великих організаційно-господарських об'єднань.

Поява перших національних і міжнародних ПФГ в Україні очікується в 1996 році. Головна умова їх утворення - це економічна доцільність і добровільне бажання всіх учасників. Дисертант вважає, що утворення ПФГ в Україні стало об'єктивною реальністю і викликано необхідністю інтеграції українських підприємств в партнерами з країн СНД. Створення таких транснаціональних ПФГ, як "Міжнародні мотори", "Російський авіаційний консорціум", "Танако", "Нижньгородські автомобілі", "Трансхром", "Трансстирол", "Трансліт", "Чорметпрокат", "Фосфорхім", "Трансмаш", "Трансметкорд", "Трансцукор", "Трансметалопрокат", "Транснафтотруба" та ін., на думку автора, стабілізує господарські зв'язки, збереже робочі місця і забезпечить товарами народного споживання населення країн СНД, дозволить збільшити бюджетні надходження. З діяльністю транснаціональних ПФГ виникає проблема втрати доходів в бюджети держав-учасників ПФГ. Автор приходить до висновку, що необхідно передбачити в угодах на міждержавному рівні питання про володіння дочірніми підприємствами акціями ОП, що дозволить одержати прибуток і збільшить прибуткову частину бюджету держав-учасників ПФГ. Поряд із ПФГ в національній економіці іде процес формування холдингів (компаній, що володіють контрольным пакетом акцій дочірніх фірм, об'єднаних в єдину структуру). Мета утворення холдингів - поширен-

ня інвестиційних можливостей організацій, що входять до нього, спрощення розрахунків, диверсифікація виробництва, посилення конкуренції.

Холдингові компанії будуть складатися в процесі об'єднання і злиття акціонерних товариств для здійснення стратегічних завдань (придбання чи продаж контрольних пакетів акцій функціонуючих компаній), з іншого боку, холдингові компанії можуть стати новою організаційною структурою управління, як альтернатива пануючих в них раніше адміністративних структур управління. На думку дисертанта, перспективи холдингових компаній пов'язані з поступовим розвитком як державних, так і приватних форм, що виникають у міру зростання кількості акціонерних підприємств, посилення процесу їх об'єднання, злиття. В економіці України зберігається тенденція формування холдингів у формі фінансових груп, що об'єднують під своїм контролем промислові, торговельні підприємства і фінансові організації. Автор вважає, що ця тенденція надасть допомогу структурній перебудові економіки, приватизації великих підприємств, демонополізації виробництва, реалізації програм розвитку регіонів України. Далі дисертант розглядає питання утворення спеціальних економічних навчальних закладів по підготовці фахівців ринкової економіки і корінну зміну змісту викладання в економічних вузах і технікумах. Відзначається, що перехід до ринкових відносин диктує нагальну необхідність підготовки фахівців принципово нового профілю, яких раніше вищі й середні спеціальні навчальні заклади не готували. Разом із тим досі ще остаточно не сформовані головні функціональні обов'язки і сфери діяльності зазначених

фахівців, вимоги до рівня їх фахової підготовки у вигляді кваліфікаційних характеристик. Не визначена також реальна потреба в зазначених фахівцях хоча б на ближчі 5-10 років. Дисертант відзначає, що в різноманітних галузях економіки просліджується прагнення до утворення своїх власних спеціфічних служб маркетингу і менеджменту без належної ув'язки єдиних вимог до рівня фахівців, що входять до них, їх фаховим знанням, можливості роботи в різноманітних ланках ринкової інфраструктури.

З переходом до ринкових відносин виділилися основні напрямки, по яких здійснюється підготовка кадрів: економіка, фінанси; облік, управління, комерція, маркетинг. В березні 1996 року в Україні вводиться багаторівнева система підготовки фахівців: бакалавр - 4 роки, магістр (фахівець) - 1 рік. Автор звертає увагу на процес утворення вищих навчальних закладів недержавної форми власності, що дають широкий спектр спеціальної підготовки. Проте з їх появою впливає проблема якості підготовки фахівців, відповідності рівня підготовки державним вимогам і стандартам. На думку автора, об'єднання двох систем освіти (державної і недержавної) та вирівнювання вузів в правах і обов'язках дозволить забезпечити поступовий перехід до "недержавного" фінансування всієї системи підготовки кадрів, а проведення акредитації всіх вузів забезпечить якість викладання на рівні державних вимог. З появою спеціальних економічних навчальних закладів по підготовці кадрів для ринкової економіки істотно змінюється зміст викладання. Вводиться блокова структура навчальних планів, що містить широкий набір обов'язкових дисциплін і дисциплін за вибором студента. Значна зміна від-

бувається у викладанні економічної теорії. Викладання курсу "Економікс" в американському варіанті не підходить стосовно до нашої економіки. Тому в сучасних умовах стоїть завдання синтезу даного курсу і політекономії. В навчальні плани вводиться викладання дисципліни "маркетинг". Дисертант вважає, що необхідно вводити в теорію і методологію маркетингу приклади з економічної дійсності країн СНД. Поява великої кількості нових навчальних дисциплін ставить проблему перепідготовки викладачів. Їх навчання і перепідготовку необхідно проводити на основі зарубіжного досвіду з творчим осмисленням основних теоретичних положень стосовно до умов України. Вузи постануть перед необхідністю залучення до викладацької діяльності практиків і фахівців в певних галузях управління, обліку, фінансів, маркетингу, економіки. З метою організації співробітництва вузів з фірмами роботодавців, на думку автора, доцільним буде введення у вузах України посади фахівця по опрацюванню спільних навчальних програм і організації переддипломної практики. Крім вузів велику допомогу в підготовці кадрів для національної економіки можуть надати навчально-ділові центри, де навчання проводиться диференційовано, залежно від категорії слухачів і тривалості навчальних курсів.

В другому розділі "Формування сучасних інфраструктур по фінансовому обслуговуванню підприємництва" автор розглядає діяльність комерційних банків, інвестиційних фондів і компаній, довірчих товариств, страхових організацій і оцінює об'єктивні та суб'єктивні труднощі їх функціонування. Швидкими темпами йде процес формування мережі фінансово-кредитних закладів і спеціалізованих організацій, що забезпечують

їх діяльність. Формується двоєрівнева банківська система України (перший рівень - Національний банк України (НБУ), другий рівень - комерційні банки). Основою банківської системи стали найбільші колишні державні банки, трансформовані в комерційні ("Промінвестбанк", АКБ "Україна", "Укрсоцбанк"). Вони контролюють значну частину ринку банківських послуг. Проте з'являються комерційні банки "нової хвилі". Порівняльний аналіз банківських показників дозволяє зробити висновок про те, що вони успішно конкурують з колишніми спеціалізованими банками. Відсутність нормативної бази, дійсного контролю з боку НБУ в кінці 80-х - початку 90-х рр. створили умови для викрадення кредитних коштів, зловживань в фінансово-кредитній сфері і банківських організаціях. Тяжкий податковий прес, інфляція, ризикова кредитна політика привели до банкрутства цілого ряду комерційних банків. Чимала кількість банків знаходиться в режимі фінансового оздоровлення. Аналізуючи структуру кредитних вкладів комерційних банків, автор звертає увагу на зростання цих вкладів у торгово-посередницькі операції, що стримує розвиток промислового виробництва. На основі статистичних матеріалів регіонального управління НБУ в республіці Крим дисертант робить висновок про те, що високі процентні ставки на кредити зробили недосяжними позички для більшості промислових і сільськогосподарських підприємств в 1991-1994рр., проте на сьогодні намітилася позитивна тенденція зниження процентної ставки по кредитах. Банки позбавлені можливості одержувати додатковий прибуток внаслідок нерозвинутості фондового ринку, державних цінних паперів, ринку векселів. На думку автора, головна заолуга комерційних банків в тому, що вони відмовляються кредитувати

нерентабельні підприємства, сприяють відділенню кредиту від системи державних фінансів, вирішують проблеми неплатежів на неемісійній основі, значно прискорюють розрахунки між господарськими суб'єктами. На думку дисертанта, банківська система покликана прискорити формування ринкової інфраструктури, інфраструктури фондового ринку в якості інституціонального інвестора й посередника.

Поява інвестиційних фондів, компаній, довірчих товариств сприяє формуванню інфраструктури фінансового ринку, корпоратизації підприємств, організації процесу приватизації і продажу акцій. Дисертант відзначає, що великі кошти витрачаються інвестиційними фондами на постійну управлінську діяльність. Автор пропонує створити спеціалізовані депозитарії в усіх областях України. Обов'язкове обслуговування в них інвестиційних фондів дозволить знизити видатки на емісію інвестиційних сертифікатів, збільшить дивіденди і забезпечить ефективну систему їх розсилання. В дисертації поставлено питання про доцільність утворення об'єднаного фондового центру (економічної спілки інвестиційних фондів України), який, консолідує окремі пакети акцій, зможе підвищити їх часткову ліквідність, надати допомогу в переміщенні цінних паперів інвестиційних фондів на ринок і значно знизити витрати фондів на рекламу. Дисертант вважає, що для перетворення інвестиційних фондів в інвестиційні структури (інвестиційні банки, холдинги, та ін.) необхідно почати розробку відповідної нормативно-правової бази. Відсутність механізму відповідальності засновників довірчих товариств перед довірниками і контролю з боку держави за діяльністю довірчих товариств створили умови для здійснення фінансових афер і зникнення

ряду трастів із фінансового ринку. Автор підкреслює необхідність законодавчого регулювання діяльності фінансових посередників і відповідного контролю за їх справами з боку держави. У цьому розділі досліджується також діяльність страхових організацій України і проблеми розвитку страхового ринку. Монопольне становище на цьому ринку займає НАСК "Оранта" (колишній Держстрах), але, з появою все більшої кількості страхових організацій, почався процес демонополізації страхової справи. Характерною рисою більшості страхових компаній є те, що вони не спроможні взяти на себе великі ризики (незначна величина статутного фонду і сформованих страхових резервів). На основі аналізу показників роботи страхових організацій зроблено висновок про те, що обсяг і структура страхових послуг не в повній мірі відповідають потребам розвитку національної економіки, а укладання договорів страхування на короткий термін ускладнює здійснення довгострокових інвестицій в економіку. Автор приходить до висновку про необхідність формування інфраструктури, що забезпечує надання консультаційних, маркетингових, експертних послуг по оцінці об'єктів, тарифікації ризиків, визначенню наслідків страхової події, утворення страхових брокерських фірм. З метою швидшого розвитку страхового ринку автор пропонує внести зміни в чинне законодавство в частині віднесення витрат по добровільному страхуванню суб'єктів підприємницької діяльності на собівартість товарів і послуг. Національні страхові компанії мають низькі потенційні можливості по розміщенню крупних страхових ризиків. Для вирішення цієї проблеми необхідне формування крупних страхових фондів за участю держави і страховальників, а також об'єднання страховальників у концерни, хол-

динги та страхові групи, утворення єдиної перестраховальної біржі при участі держави як засновника. Усе це дозволить корінним чином перебудувати систему перестраховування і уникнути відпливу валюти за кордон. Дисертант вважає, що необхідна законодавча регламентація методології розрахунку страхових тарифів.

У третьому розділі " Розвиток посередницьких організацій, закладів по забезпеченню зв'язку між підприємствами, реалізації їх продукції, ринкової і науково-технічної інформації" розглядається розвиток біржового руху і формування інформаційної інфраструктури в Україні. Аналіз структури пропозицій і укладених угод на біржах в 1991-1993рр. і порівняльних показників провідних бірж України в 1994р. дозволяє зробити висновок про те, що визначилась тенденція зменшення вкладання бірж у забезпечення підприємств і організацій продукцією виробничо-технічного призначення, а невелика кількість угод з цінних паперів свідчить про нерозвинутість фондового ринку. В дисертації підкреслюється, що для функціонування бірж в класичному варіанті необхідні такі умови:

-уніфікація і стандартизація біржових товарів, очищення біржового ринку від невластивих йому товарів, що неминуче приведе до переорієнтації більшості нових бірж в інші форми торгівлі: торговельний будинок, аукціон, тендер, ярмарок;

-переформування структури біржових угруповань, перетворення бірж в прибуткових комерційних організацій в некомерційні; формування біржової інфраструктури (клірингових центрів, розрахункових палат, мережі біржових складів).

Автор звертає увагу на початок процесу утворення спеціалізованих аграрних бірж. В серпні 1995 року почала роботу

Українська аграрна біржа. Перші торги показали, що відсутній механізм установки мінімальних цін на продажу зернових. На думку дисертанта, для захисту вітчизняних товаровиробників від демпінгових цін необхідно створити державну структуру (Агентство стабілізації сільськогосподарської продукції), що буде здійснювати за допомогою товарних інтервенцій згладжування цінових коливань, пов'язаних із сезонною і поточною кон'юктурою. Держава повинна використовувати вже існуючі біржові структури, визначивши для них узгоджені правила роботи і створити умови для формування системи спеціалізованих бірж, які спершу будуть вести торгівлю реальним товаром, а після цього перейдуть до ф'ючерсної торгівлі. Таким чином стане можливим здійснення концентрації попиту і пропозиції, відбудеться уніфікація біржових цін на сільгосппродукцію в різних регіонах України. Аналізуючи розвиток національного фондового ринку, автор відзначає, що Українська фондова біржа виконує не тільки функції організатора і місця проведення торгів цінними паперами, але і утворення необхідної інфраструктури, процесів приватизації і корпоративації. Створюються основні елементи інфраструктури фондового ринку (система Національного депозитарію, Комісія з цінних паперів і фондової біржі, кліринговий банк). Належить створити страховий фонд ринку цінних паперів. У найближчий час з'являться компанії - незалежні реєстратори угод з цінними паперами. Дисертант вважає, що було б доцільним поєднати діяльність депозитарію і реєстротримача, утворити мережу таких закладів по усій території України в формі акціонерних товариств закритого типу, де контрольний пакет акцій буде належати державі, а інші - фондовим біржам і фінансовим посередникам. Утворен-

ня мережі таких закладів запобігає появі фальшивих акцій, забезпечить квоту, дозволена до випуску, захистить інтереси інвесторів та емітентів цінних паперів. Не даючи доступу до даних реєстру акціонерних товариств фінансовим посередникам, депозитарії-реєстротримачі зможуть запобігти заниженню вартості акцій підприємств, які приватизуються, скуповання їх по заниженій ціні. Автор доводить, що ці заклади можуть бути створені з урахуванням самоокупності збиткової депозитарної діяльності.

В подальшому автор розглядає інформаційну інфраструктуру і процеси перетворень її в ринкову структуру. Комерційна інформація набуває товарного характеру, зростає потреба в інформаційних послугах. Існуюча державна система ділової і комерційної інформації не в стані оперативного заповнити інформаційний дефіцит. Йде процес формування недержавних інформаційних закладів на різноманітних рівнях. Підкреслюється, що ядром інформаційної діяльності повинна стати податкова служба, яка покликана взаємодіяти з інформаційними системами банків, служб Держстату, соціального забезпечення, бірж, МВС, митниць, підприємств і фірм. Актуальним стає перетворення центрів нині діючих галузевих автоматизованих систем управління у відповідні інформаційні банки. Головна складність у формуванні інформаційного ринку - це невирішеність питань підвищення якості інформаційно-довідкових продуктів і послуг, оперативності, актуальності й вірогідності ділової інформації. Сьогодні споживачам пропонується інформація в неструктурованому вигляді. Інформаційні фірми, як правило, не надають вибірки, а продають весь масив інформації цілком. Розв'язання цієї проблеми пов'язане з реалізацією проектів,

спрямованих на утворення великих баз даних на регіональному і галузевому рівні. Для інтеграції інформаційної інфраструктури в ринкову структуру необхідно створити державну програму, що дозволить скоротити бюджетне фінансування і вирішити проблему виходу на світовий інформаційний ринок.

У висновках сформульовані теоретичні засади і методичні рекомендації по формуванню основних елементів інфраструктурного комплексу економіки України.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях: ..

1. Дума В.Г. Инфраструктура рыночного хозяйства /Тезисы докладов на 25 конференции профессорско-преподавательского состава и студентов университета /Симферополь, 16-17 апреля 1996 г/. -Симферополь: Симфероп. гос. ун-т, 1996-0, 1п. л.

2. Дума В.Г. Фондовый рынок Украины. Учеб. пособ. - Изд-во Симфероп. ун-та. -1996, - 5п. л..

3. Дума В.Г. Формирование инфраструктуры рынка ценных бумаг - основное условие развития фондового рынка в Крыму. - Симферополь: Симфероп. ун-т, 1996. - 7с. -Деп. в ГНТБ Украины 05.02.96, N448-Ук96.

АННОТАЦИЯ

Дума В.Г. Экономические проблемы формирования инфраструктуры рынка. Диссертация на соискание учёной степени кандидата экономических наук по специальности 08.01.01.-политическая экономия. Днепропетровский государственный аграрный университет, Днепропетровск, 1996.

Защищается рукопись, которая содержит теоретическое исследование. В нём раскрывается экономическая природа рыночной инфраструктуры, её место, роль в воспроизводственном процессе и даётся классификация основных элементов инфраструктуры рыночного хозяйства. Автор рассматривает процессы формирования инфраструктурных элементов по управлению рыночной экономикой (промышленно-финансовых групп, холдингов, ассоциаций и других объединений предпринимателей), перестройку подготовки кадров для национальной экономики, деятельность современных инфраструктур по финансовому обеспечению предпринимательства (коммерческих банков, инвестиционных фондов и компаний, доверительных обществ, страховых организаций), а также развитие биржевого движения, проблемы формирования фондового и информационного рынка.

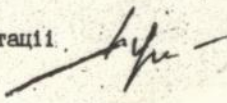
Abstract.

Duma V.G. The economic problems of the market infrastructure formation. The dissertation to obtain candidate scientific degree of economic sciences, speciality 08.01.01.-political economy. Dnepropetrovsky State Agrarian University, Dnepropetrovsk, 1996.

The paper to be defended includes theoretical investigations. In it we consider the economic nature of the market infrastructure, its place, part in a reproduction process and the classification of the main elements of market infrastructure. The author investigates the processes of the infrastructure elements formation on the management of market economy (finance-industry groups, holdings, associations and other units of business), the reconstruction of the personnel training for the national economy, the activities of modern infrastructures on financial promotion in business (commercial banks, investment funds and companies, trust units, insurance companies) as well as the development of stock exchange movement, problems of forming the infrastructure of securities and information markets.

Ключові слова: інфраструктура, фінансові посередники, біржа, інформаційний ринок.

Автореферат дисертації.

м.п. ДГУ зак. 1927-100.

AB 35.699

AB 35.699